

درس ۲

لفظ و معنا

ریز بحث درس دوم

- کلمات و سه حیظه
- الفاظ مترادف (اشتراک معنا)
- ابهام در مرجع ضمیر
- چرا در منطق به بحث «الفاظ» می‌پردازیم؟
- نحوه دلالت لفظ بر معنا در جملات
- اشتراک لفظ
- شیوه نگارش کلمات

کلمات و سه حیظه

- ◀ وقتی کلمه یا جمله‌ای را می‌بینیم یا می‌شنویم، سه حوزه (سه حیظه) را می‌توان برای آن در نظر گرفت:
۱. **زبانی (کتبی و لفظی)**
  ۲. **ذهنی**
  ۳. **واقعی (خارجی)**
- ◀ برای اینکه سه حوزه فوق را خوب بشناسید، ابتدا با یک مثال شروع می‌کنم:
- عبارت اول: «آرزو» می‌کنم که بال دربیاورم تا پرواز کنم.
  - عبارت دوم: «آرزو» چهار حرف دارد.
  - عبارت سوم: «آرزو» دختردایی من است.
- ◀ عبارت اول اشاره دارد به حوزه «ذهنی»، عبارت دوم اشاره دارد به حوزه «زبانی (لفظی و کتبی)» و عبارت سوم اشاره دارد به حوزه «واقعی یا خارجی»
- ◀ قبل از اینکه مثال جدید بزنم می‌خواهم چند مفهوم را به‌خوبی درک کنید:
- وقتی می‌گوییم حوزه «واقعی یا خارجی»، منظورمان این است که در عبارت سوم، «آرزو» وجود واقعی دارد و خارج از ذهن ما، فردی به نام «آرزو» وجود دارد.
  - وقتی می‌گوییم حوزه «ذهنی»، منظورمان این است به‌طور مثال در عبارت اول، «آرزو» در ذهن ما روی می‌دهد نه در خارج از ذهن ما.
  - وقتی می‌گوییم حوزه «زبانی»، به این معنی است که درباره آن لفظ صحبت می‌کنیم نه در مورد معنای آن. به‌طور مثال در عبارت دوم، به چهار حرفی بودن «آرزو» اشاره شده است.
- ◀ تا اینجا، متوجه شده‌اید در هر عبارتی که می‌بینیم با توجه به آن عبارت، کلمات متعلق به حوزه‌های مختلفی هستند. تمرین زیر را انجام دهید تا تسلطتان بیشتر شود.

تمرین

در جدول زیر، جاهای خالی را پر کنید و سپس با پاسخ‌های من مقایسه کنید:

تعیین حوزه	عبارت	
.....	دیشب خورشید را ملاقات کردم.	۱
.....	خورشید طلوع دل‌انگیزی در کوه دارد.	۲
.....	خورشید اسم است.	۳
.....	خورشید دلم را روشن کردی.	۴
.....	چهره خورشیدی تو را نمی‌توان دوست نداشت.	۵

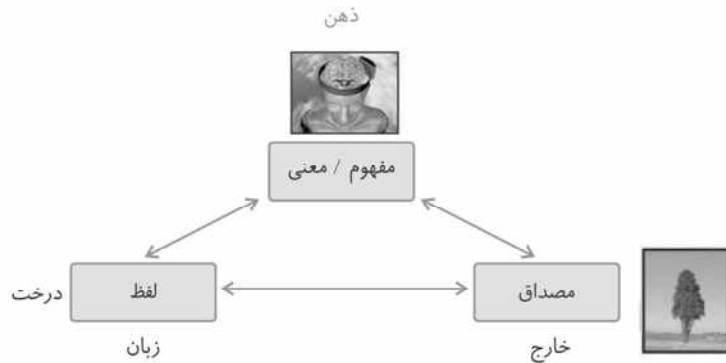
پاسخ

۱. در شب نمی‌توان خورشید را به‌عنوان خورشیدی که در آسمان قرار دارد ملاقات کرد، اما خورشید اگر اسم فردی باشد که هست، می‌توان او را ملاقات کرد. پس: حوزه واقعی (خارجی)
۲. در این عبارت نیز به خورشید واقعی اشاره دارد که طلوع می‌کند و برای آن فرد دل‌انگیز است. پس: حوزه واقعی (خارجی)
۳. در عبارت سوم، خورشید، اسم نامیده شده است؛ پس به حوزه لفظ ارتباط دارد و حوزه زبان.
۴. در عبارت چهارم، با توجه به اینکه خورشید در دل نمی‌تواند باشد؛ پس به حوزه ذهنی تعلق دارد.
۵. در عبارت پنجم، هیچ انسانی، واقعاً چهره خورشیدی ندارد؛ پس به حوزه ذهنی اشاره دارد.

ارتباط‌های سه‌گانه

- تصویر این ارتباط‌ها:

تحلیل تصویر فوق

- مفهوم / معنی در «ذهن» انسان شکل می‌گیرد. (مفاهیم مربوط به درخت: جسم، زنده و ... می‌باشد).
- به آنچه به صورت مفهوم در ذهن انسان وجود دارد، لفظی تعلق گرفته است. (لفظ درخت)
- آن لفظ در بیرون از ذهن می‌تواند وجود داشته باشد. (درخت واقعی که خارج از ذهن ما وجود دارد).
- هر خطایی در هر کدام از بخش‌های سه‌گانه فوق، موجب خطا در دو بخش دیگر خواهد شد. مانند:
اگر تلفن دوستان را اشتباه حفظ کنید، یعنی **خطای ذهنی** داشته باشید، در این صورت وقتی تلفن او را می‌گیرد، با کسی دیگر حرف خواهید زد یعنی خطای ذهنی منجر به **خطای خارجی** شده است.

نکته

- وظیفه منطق، جلوگیری از خطای ذهن و اندیشه است؛ یعنی منطق به دنبال این است که با جلوگیری از خطاهای ممکن در ذهن، راه را بر خطاهای دیگر در حیطه زبان و حیطه عالم خارج ببندد.
- به دلیل وجود رابطه میان «حیطه زبان با ذهن»، مبحث «رابطه لفظ با معنا» مطرح شده است. (درس دوم می‌خوانیم).
- به دلیل وجود رابطه میان «حیطه ذهن با خارج»، مبحث «مفهوم با مصداق» مطرح شده است. (درس سوم می‌خوانیم).
- این واژه‌ها را با دقت در یاد نگه دارید چرا که در طرح پرسش و تست از آن استفاده می‌شود:
- تصور = مفهوم = معنا = صورت ذهنی = مدلول
- مفهوم = آنچه از لفظ فهمیده می‌شود.
- معنی = آنچه از لفظ قصد شده است.
- مدلول = آنچه لفظ بر آن دلالت دارد.

علت بیان بحث رابطه لفظ و معنا

زیرا وظیفه منطق جلوگیری از خطای اندیشه و ذهن است و ذهن با دو حیطه «زبان (الفاظ)» و «جهان خارج» ارتباط دارد.

چرا در منطق به بحث «الفاظ» می‌پردازیم؟

- بیایید یک لحظه سعی کنید بدون استفاده از لفظ، فکر کنید. ... چه شد؟ توانستید؟ آیا توانستید بدون استفاده از «زبان» فکر کنید؟ پاسخ خیر است. ما همیشه از «زبان» استفاده می‌کنیم که در اینجا به آن «لفظ» می‌گوییم.

«برای بیان و انتقال افکار، از الفاظ استفاده می‌کنیم.»

آیا منطق در بررسی الفاظ، از زبان خاصی استفاده می‌کند؟

- علم منطق، به زبانی خاص وابسته نیست.
- علم منطق، وارد قواعد صرف و نحوی نمی‌شود.
- علم منطق، به اصول کلی از زبان می‌پردازد که به ما در شناختن خطاهای اندیشه کمک می‌کند.
- دو مورد از مواردی که منطق، در حوزه زبان به آن می‌پردازد: ۱. اشتراک در لفظ ۲. اشتراک در معنا در ادامه دو مورد فوق را توضیح خواهیم داد.

اشتراک لفظ

تعریف: یک لفظ، با معنای مختلف، اشتراک لفظ نامیده می‌شود.

مثال از کتاب درسی

♦ او سیر است. سیر بد بو است؛ پس او بد بو است!
آنچه در «اشتراک لفظ» روی می‌دهد این است که به‌طور مثال لفظ «سیر» که دو معنی مختلف دارد، در یکی از مقدمه‌های استدلال فوق، به یک معنی و در مقدمه دیگر به معنی دیگر می‌آید و به همین دلیل نیز «نتیجه» استدلال نادرست می‌شود.

مثال از کتاب درسی

♦ انگور شیرین است، شیرین معشوق فرهاد است؛ پس انگور معشوق فرهاد است.
در اینجا نیز، لفظ «شیرین» در دو مقدمه به دو معنی مختلف به کار رفته است.
در واقعیت اشتراک لفظ پیچیده‌تر از مثال‌های فوق است. در واقعیت، گوینده سعی می‌کند معنای دوگانه یک لفظ را مخفی کند که شنونده به راحتی، متوجهش نشود. در مثال‌های زیر بیشتر خواهیم گفت.

مثال از کتاب درسی

♦ فردی دوساعته، پیاده از تهران به مشهد رفت!
در این مغالطه، گوینده «دوساعته» را به معنای «کسی که دو تا ساعت دارد، گرفته است.» درحالی‌که اولین باری که این جمله را می‌شنویم یا می‌خوانیم به ذهنمان این مورد تداعی نمی‌شود بلکه تداعی که ذهن ما دارد این است که او در عرض دو ساعت خودش را با پای پیاده به مشهد رسانده است.
♦ روزی راننده‌ای به پیچی رسید؛ خم شد و آن را برداشت!
در این مغالطه نیز، همانند مثال بالا، دو معنا از «پیچ» در ذهن وجود دارد.

مثال از کتاب درسی

♦ او و همسرش پنج سال اختلاف داشتند.
در این مغالطه، گوینده دو منظور می‌تواند داشته باشد و مشخص نیست که منظورش کدام یک است.
معنای اول: او و همسرش پنج سال اختلاف سنی داشتند.
معنای دوم: او و همسرش پنج سال با هم اختلاف داشتند.
♦ آن‌ها از ما چند عکس گرفتند.
در این مغالطه، گوینده دو منظور می‌تواند داشته باشد و مشخص نیست که منظورش کدام یک است.
معنای اول: آن‌ها از ما چند عکس انداختند. (عکس گرفتن در معنای عکس انداختن)
معنای دوم: آن‌ها از ما چند عکس گرفتند. (عکس گرفتن در معنای دریافت کردن چندتا عکس از ما)

این کتاب قیمت ندارد.

معلوم نیست که منظور گوینده از «قیمت»، در این عبارت کدام یک از معنای زیر است:

معنای اول: این کتاب بی‌ارزش است. (قیمت به معنای ارزش می‌توان گرفت.)

معنای دوم: این کتاب قیمتش مشخص نیست. (قیمت مبلغی آن ذکر نشده است.)

معنای سوم: این کتاب بسیار ارزشمند است. (آن قدر ارزشمند است که نمی‌توان روی آن قیمتی گذاشت.)

اشتراک لفظ، یکی از شایع‌ترین انواع خطاهای ذهنی است که توسط مغالطه‌کاران نیز بسیار استفاده می‌شود.

مولوی در مورد اشتراک لفظ می‌گوید: «اشتراک لفظ دائم رهن است».

نکته

اشتراک در لفظ می‌تواند در «اسم و صفت» باشد، می‌تواند در «حرف» باشد و می‌تواند در «فعل» باشد. به همین دلیل برای بررسی یک عبارت، به هنگام تشخیص نوع مغالطه، به همه موارد دقت کنید.

الفاظ مترادف (اشتراک معنا)

الفاظ مترادف: گاه چند لفظ دارای یک معنا هستند که به آن‌ها الفاظ مترادف گویند.

– مثال: «انسان و بشر»، «خوب و نیک»، «روش و میتد»

مثال معروف در این زمینه، شعر مولوی است که چند نفر که زبان مشترک نداشتند، می‌خواستند با پولی که داشتند غذایی بخرند و هر کدامشان به زبان خود «انگور» می‌خواست اما با هم به دعوا افتادند چون نمی‌دانستند که الفاظی که به کار می‌برند، معنای یکسانی دارد.

تذکر مهم با استفاده از کتاب معلم درس منطق:

برخی از مثال‌ها، مغالطه نیستند بلکه خطاهای گفتاری یا نوشتاری هستند.

برخی از مثال‌ها مغالطه نیستند بلکه مغالطه خیز هستند. هدف گوینده به خطا انداختن نبوده اما فرد ممکن است اشتباه کند.

برخی از مثال‌ها مغالطه هستند و تعدی شنونده یا خواننده را می‌خواهند دچار خطا کنند.

نحوه دلالت لفظ بر معنا در جعلیات:

● مفهوم دلالت: در عبارت «الف» دلالت می‌کند بر «ب»، منظور از «دலالت» این است که الف از ب حکایت می‌کند. پس دلالت به معنای «حکایت‌گری» و «راهنمایی» است. به‌طور مثال وقتی لفظ «ارسطو» را می‌شنویم «ارسطو» دلالت می‌کند به «نام یک شخص».

● مفهوم دلالت لفظ بر معنا: «ذهن با شنیدن آن لفظ به سوی معنای آن هدایت می‌شود».

● انواع دلالت لفظ بر معنا: ۱. دلالت مطابقی ۲. دلالت تضمینی ۳. دلالت التزامی

◀ جدول زیر را با دقت مطالعه کنید و یادتان باشد که مقایسه‌ای ببینید:

انواع	مفهوم	مثال	توضیح مثال
دலالت مطابقی	دலالت مطابق با معنای اصلی لفظ است.	خانه‌ای خریدم.	خریدن به همه لفظ خانه اطلاق شده است.
دலالت تضمینی	دلالت بخشی از معنای اصلی لفظ را دربر می‌گیرد.	خانه‌ام را رنگ کردم.	رنگ زدن به بخشی از خانه اطلاق شده است.
دلالت التزامی	دلالت خارج از معنای اصلی لفظ است. (نه بر خود لفظ بلکه بر لازمه‌های شیء دلالت می‌کند.)	خانه‌ام را دزد برد.	دزدیده شدن به خانه اطلاق نشده است، بلکه بر اناثیه خانه اطلاق شده است.

چند نکته

۱. هرگاه از یک لفظ، معنای مجازی آن مدنظرمان باشد، حتماً منظور «دلالت التزامی» است.

به‌طور مثال: وقتی می‌گوییم «فلانی شیر است»، «شیر»، در اینجا اشاره به «شجاع» دارد.

۲. وقتی به بخشی از یک لفظ اشاره داریم نه همه آن، منظورمان دلالت تضمینی است.

به‌طور مثال: وقتی می‌گوییم پیراهنم پاره شد منظورمان بخشی از پیراهن است.

۳. میان لفظ و معنا در دلالت التزام رابطه تباین وجود دارد. (درس سوم توضیح خواهیم داد.)

۴. در ادبیات، برخی از انواع «جناس» موجب ایجاد مغالطه اشتراک لفظ می‌شود.

مثال: «گر آدمم به کوی تو چندان غریب نیست / چون من در آن دیار هزاران غریب است»

غریب در مصرع اول، به معنای «بعید و دور» است و در مصرع دوم به معنای «فرد ناآشنا و غریبه» است.

مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات:

به کار بردن دلالت مطابقی، به جای تضمینی و التزامی به خطایی منتهی می‌شود که آن را «مغالطه توسل به معنای ظاهری» می‌نامند. (نام دیگر آن، مغالطه توسل به معنای تحت‌اللفظی است.)

مثال‌هایی از منابع دیگر

♦ الف) ما گفته بودیم تا این تاریخ برای شما یک خط تلفن می‌کشیم که کشیدیم، نگفته بودیم که حتماً تا این تاریخ تلفن شما کار خواهد کرد. روش تشخیص مغالطه در مثال الف:

ابتدا ببینید کدام لفظ است که مورد تأکید قرار گرفته است؟ ... بله، «تلفن» مورد تأکید است. گوینده در گذشته، وقتی از کشیدن خط تلفن حرف زده است، شنونده را دچار این خطا کرده است که کشیده شدن خط تلفن به معنای آن است که تلفن او نیز کار خواهد کرد. در واقع در این عبارت از مغالطه توسل به معنای ظاهری «کشیدن خط تلفن» استفاده شده است.

♦ ب) اگر به متن خبری که ما به روزنامه اعلام کردیم و چاپ هم شد مراجعه کنید، می‌بینید که ما گفته بودیم با حضور رئیس‌جمهور این کارخانه افتتاح شد، ما نگفتیم که کارخانه راه‌اندازی و بهره‌برداری شد. روش تشخیص مغالطه در مثال ب:

در این عبارت، آنچه مورد تأکید است «کارخانه» است که گوینده، افتتاح شدن را به معنی تحت‌اللفظی آن یعنی باز شدن در کارخانه گرفته است؛ درحالی‌که مردم موقع خواندن این خبر، آن را به معنای راه‌اندازی آن گرفته‌اند.

دو پرسش مهم و پاسخ‌های آن

پرسش اول: در عبارت «الف» مغالطه گر (گوینده عبارت) و شنونده به ترتیب، کدام نوع از انواع دلالت لفظ بر معنا را در نظر داشته‌اند؟

پاسخ: گوینده، دلالت مطابقی را در نظر داشته است؛ کشیدن خط تلفن به معنای واقعی کشیدن خط تلفن که انجام شده است. شنونده، دلالت التزام را در نظر داشته است؛ کشیدن خط تلفن را به معنای کار کردن خط تلفن در نظر داشته است.

پرسش دوم: در عبارت «ب» مغالطه گر (گوینده عبارت) و شنونده به ترتیب، کدام نوع از انواع دلالت لفظ بر معنا را در نظر داشته‌اند؟

پاسخ: گوینده، دلالت مطابقی را در نظر داشته است؛ افتتاح به معنای گشوده شدن است یعنی رئیس‌جمهور، در کارخانه را گشوده است! شنونده، دلالت التزام را در نظر داشته است؛ افتتاح به معنای شروع به کار کردن و راه افتادن خط تولید.

پاسخ به تمرین کتاب درسی

(وقتی روش‌های گفته‌شده را یاد بگیرید، از عهده هر تمرینی برخواهید آمد.)

«نوع دلالت لفظ بر معنا را در عبارات زیر تعیین کنید»:

۱. تند ورق نزن، کتابم را پاره کردی!
روش پاسخ‌گویی: ببینید کلمه‌ای که زیرش خط کشیده شده است، آیا عمل گفته‌شده (که در اینجا پاره کردن است) بر همه آن دلالت می‌کند یا به بخشی از آن یا به چیزی که بی‌ربط است؟

پاسخ: پاره کردن، به بخشی از کتاب (صفحات کتاب) دلالت می‌کند چون با تند ورق زدن، همه کتاب پاره نمی‌شود؛ پس: دلالت تضمینی است.
۲. فلانی شیر است.

روش پاسخ‌گویی: آیا «شیر بودن» در معنای یک حیوان به یک آدم اطلاق می‌شود؟ خیر! پس معنای دیگری از آن مدنظر است.

پاسخ: شیر در اینجا به معنای شجاع است؛ پس: دلالت التزامی است.

۳. کتابم را گم کردم.

روش پاسخ‌گویی: آیا بخشی از کتاب گم شده است؟ خیر! پس دلالت تضمینی نیست. آیا منظور واقعاً گم شدن کتاب نبوده است؟ خیر! منظور خود کتاب بوده پس دلالت التزامی هم نیست.

پاسخ: دلالت مطابقی است.

۴. ماشینم خراب شد.

روش پاسخ‌گویی: آیا منظور گوینده این بوده که بخشی از ماشین خراب شده یا همه ماشین؟ بخشی!

پاسخ: دلالت تضمینی

شیوه نگارش کلمات

◀ به چند صورت می‌توان معانی را به دیگران انتقال داد؟

🕒 نویسنده کتاب درسی آن را به دو شکل بیان کرده است: **۱. کتبی**، **۲. شفاهی**

🕒 گاهی وقتی چیزی را می‌نویسیم، با درست نوشتن و رعایت نکردن درست‌نویسی موجب خطای ادراکی در خواننده می‌شویم که وقتی آن را شفاهی بیان می‌کنیم، از طریق سکوت‌هایی که مابین الفاظ داریم، این خطا ایجاد نمی‌شود.

◀ **مغالطه نگارشی کلمات:**

۱. وقتی علامت‌های سجاوندی و حرکات را رعایت نمی‌کنیم:

(الف) اجناس دزدیده‌شده، توسط مأمورین کشف شد. (دزد را افراد دیگر معرفی می‌کند)

(ب) اجناس دزدیده‌شده توسط مأمورین، کشف شد. (مأمورین را دزد معرفی می‌کند)

۲. وقتی دیکته (املا) کلمات را درست نمی‌نویسیم:

(الف) فردا سفر تمام می‌شود.

(ب) فردا صفر تمام می‌شود.

◀ ویراستاران متن، کسانی هستند که مراقب‌اند جملات به کاربرده‌شده، چنین مغالطه‌ای را موجب نشوند.

ابهام در مرجع ضمیر

◀ این نوع ابهام می‌تواند منجر به ایجاد مغالطه شود. چگونه ایجاد می‌شود؟ به این صورت که همانند مغالطه اشتراک لفظی، به دلیل وجود معانی گوناگونی است که از جمله فهمیده می‌شود.

◀ تفاوت سه نوع خطایی که ممکن است منجر به ایجاد مغالطه شود:

در «مغالطه اشتراک لفظی»، مغالطه ناشی از معانی گوناگون یک «لفظ» بود، ولی در «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر»، «جمله یا ترکیب خاص» به شکلی است که بیش از یک معنا را به ذهن می‌آورد. در مغالطه شیوه نگارش کلمات، اگر نحوه نوشتن و خواندن رعایت شود، مغالطه روی نمی‌دهد، اما در «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر» چنین نیست و با خواندن درست، یا درست نوشتن، مشکل حل نمی‌شود.

مثال از کتاب درسی

♦ رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد.

دو مفهوم از عبارت فوق قابل درک است:

۱. رستم دست بر سر اسب کشیده است. **۲.** رستم دست بر سر خودش کشیده است.

♦ پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به طرف آن شلیک کرد.

دو مفهوم از عبارت فوق قابل درک است:

۱. شکارچی به پلنگ شلیک کرد. **۲.** شکارچی به آهو شلیک کرد.

مثال از کتاب درسی

♦ آن یکی شیر است که آدم می‌خورد.

دو مفهوم از عبارت فوق قابل درک است:

۱. شیری که آدم را می‌خورد. (شیر در اینجا حیوان است)

۲. شیری که آدم آن را می‌خورد. (شیر در اینجا شیر خوردنی است)

♦ چون ازو گشتی همه‌چیز از تو گشت.

دو مفهوم از عبارت فوق قابل درک است:

۱. ..... **۲.** .....

جاهای خالی را پر کنید و سپس با پاسخ من مقایسه کنید.

مفهوم اول: وقتی به خدا روی آوردی، همه‌چیز به تو روی می‌آورد.

مفهوم دوم: وقتی از خدا روی برگرداندی، همه‌چیز از تو روی برمی‌گرداند.

پاسخ به تمرین کتاب درسی

(وقتی روش‌های گفته‌شده را یاد بگیرید، از عهده هر تمرینی برخواهید آمد.)

«با تغییر علائم سجاوندی، معانی مختلف جملات زیر را مشخص کنید»:

۱. به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است.

روش پاسخ‌گویی: ببینید چند جور می‌توانید این متن را بخوانید. با صدای بلند بخوانید تا متوجه شوید که «مکت» هایتان باید کجا باشد.

پاسخ نوع اول خوانش: به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است. (پس با دو نفر روبه‌رو هستیم: علی و احمدی)

نوع دوم خوانش: به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است. (با یک نفر روبه‌رو هستیم که دانشجوی خوبی است.)

نوع سوم خوانش: به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است. (علی احمدی در مورد یک نفر دیگر نظر داده است.)

۲. یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود.

روش پاسخ‌گویی: همان کار بالا را انجام دهید تا «مکت»‌ها مشخص شود.

پاسخ نوع اول خوانش: یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود.

نوع دوم خوانش: یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود.

«معانی کلمات زیر را بنویسید»:

این سؤال چگونه در امتحان و یا کنکور می‌تواند طرح شود؟ قطعاً به این صورت که انگار درس ادبیات است، تست طرح نمی‌شود بلکه به صورت ترکیبی طرح تست می‌شود که در تست‌ها آورده‌ام و پاسخ خواهید داد.

ارز، عرض و ارض: سه نوع نوشتاری دارند با معانی مختلف. از طرف دیگر برخی از آن‌ها نوع حرکت‌گذاری متفاوت بیابند، معانی متفاوت می‌یابند:

ارز: پول خارجی

عرض: سه معنا با حرکات متفاوت دارد: عرض: پهنا (مقابل طول)؛ عرض: صفات شیء (مقابل جوهر در فلسفه)؛ عرض: آبرو

ارض: زمین، سرزمین

پرسش‌های تشریحی

درس ۲

☒	☒
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

تعیین کنید کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.

۱۰۰. در عبارت «خواب خوبی دیدم» مراد از «خواب» اشاره به حیطة زبانی دارد.
۱۰۱. در عبارت «دریا زنگ زد و مادرم در را باز کرد»، «دریا» اشاره به حیطة خارج از ذهن (واقعی) دارد.
۱۰۲. وقتی که از روی دفترچه تلفن، دو فامیل هم‌نام خود را باهم اشتباه بگیرید، منجر به خطای ذهنی خواهد شد.
۱۰۳. میان سه حیطة ذهن، زبان و خارج ارتباط وجود دارد و خطا در یکی از آن‌ها می‌تواند باعث خطا در بقیه شود.
۱۰۴. علم منطق، وابسته به زبانی خاص نیست.
۱۰۵. در استدلال «او سیر است، سیر بد بو است؛ پس او بد بو است» مغالطة اشتراک در معنا وجود دارد.
۱۰۶. اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطة «اشتراک لفظ» می‌شود.
۱۰۷. یکی از معنای دلالت، حکایت‌گری و راهنمایی است.
۱۰۸. لفظ «شیر» در عبارت «فلانی شیر است» به معنای کل شیر است، پس دلالت مطابقی است.
۱۰۹. به کار بردن دلالت مطابقی، به‌جای تضمینی و التزامی به خطای اشتراک معنا منجر می‌شود.
۱۱۰. با جابه‌جا شدن ویرگول در عبارت «گنجینه پنهان‌شده، توسط هوشنگ کشف شد» خطای ذهنی ایجاد می‌شود.
۱۱۱. در عبارت «آن یکی شیر است که آدم می‌خورد» مغالطة اشتراک لفظ صورت می‌پذیرد.
۱۱۲. علم منطق، وابسته به هیچ زبان خاصی نیست و وارد قواعد صرف و نحوی نمی‌شود.

جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید. (واژگان کلیدی)

۱۱۳. وقتی از روی دفترچه تلفن دو فامیل هم‌نام را با هم اشتباه می‌گیرید، به خطای در ..... دچار شده‌اید که منجر به خطای در ..... می‌شود.
۱۱۴. وقتی تلفن دوستان را اشتباه حفظ می‌کنید، به خطای در ..... دچار شده‌اید که منجر به خطای در ..... می‌شود.
۱۱۵. مولانا می‌گوید: ..... دائم رهزن است.
۱۱۶. اشتباه گرفتن کلماتی که ..... مشترک دارند، باعث بروز مغالطة اشتراک لفظ می‌شود.
۱۱۷. در عبارت «کتابم را گم کردم» کتاب، دلالت ..... است و در عبارت «کتابم را پاره کردی!» دلالت ..... است.
۱۱۸. معانی را می‌توان به دو صورت ..... و ..... به دیگران منتقل کرد.

۱۱۹. عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی و حرکات کلمات، باعث پدید آمدن مغالطه ..... می‌شود.
۱۲۰. در عبارت «پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به او شلیک کرد.» مغالطه ..... می‌تواند شکل بگیرد.
۱۲۱. در عبارت «سعید همسایه‌اش را تکریم می‌کند. او فرد متدینی است.» مغالطه ..... می‌تواند شکل بگیرد.
۱۲۲. رابطه «مفهوم و مصداق» به دلیل وجود رابطه میان حیطة ..... و حیطة ..... است.
۱۲۳. برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از ..... استفاده می‌کنیم.
۱۲۴. در هر دوره از زندگی خودمان، متناسب با ..... مفاهیم جدیدتری را به کمک تعریف درمی‌یابیم.

موارد سمت راست را با موارد سمت چپ انطباق دهید.

۱۲۵. موارد سمت راست می‌تواند به بیش از یک مورد ربط داده شود.
- ۱) دلالت مطابقی الف) در بردارنده بخشی از معنای اصلی لفظ
- ۲) دلالت تضمنی ب) هیچ بخشی از معنای اصلی لفظ
- ۳) دلالت التزامی پ) ماشینم خراب شد.
- ت) کتابم را گم کردم.
- ث) خانه‌ای خریدم.
۱۲۶. مغالطه‌های سمت راست می‌تواند به بیش از یک مورد در سمت چپ ربط داده شود.
- اشتراک در لفظ وقتی می‌شنویم فلانی شیر است و فکر می‌کنیم منظورش واقعاً شیر است.
- بار ارزشی کلمات او برای بازدیدی پنج‌روزه از اصفهان به شهر ما آمد.
- نحوه دلالت لفظ رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد.
- شیوه نگارش کلمات فردا صفر تمام می‌شود.
- ابهام در مرجع ضمیر امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد.

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۲۷. در عبارت: «آرزو» دختردایی من است، مراد ما از این مطلب اشاره به چه موردی است؟
۱۲۸. برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از چه چیزی استفاده می‌کنیم؟
۱۲۹. به دلیل وجود رابطه میان «حیطه ذهن و زبان»، کدام مبحث در منطق طرح شده است؟
۱۳۰. وقتی عبارت «او و همسرش پنج سال اختلاف داشتند» را می‌شنویم کدام مورد می‌تواند موجب ایجاد مغالطه گردد؟
۱۳۱. هرگاه معنای مجازی یک لفظ مورد نظر ما باشد، با چه نوع دلالتی سروکار خواهیم داشت؟
۱۳۲. وقتی این عبارت را می‌شنویم: «ما گفته بودیم تا این تاریخ برای شما یک خط تلفن می‌کشیم که کشیدیم، نگفته بودیم که حتماً تا این تاریخ تلفن شما کار خواهد کرد.» با چه نوع مغالطه‌ای روبه‌رو هستیم؟
۱۳۳. وقتی علامت‌های سجاوندی و حرکات را رعایت نمی‌کنیم، احتمال وقوع کدام مغالطه مطرح می‌شود؟
۱۳۴. ویراستاران متن، کسانی هستند که مراقب‌اند در جملات به کار برده‌شده، چه نوع مغالطه‌ای روی ندهد؟
۱۳۵. وقتی در این عبارت «پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به او شلیک کرد.» متوجه نشویم که شکارچی به پلنگ شلیک کرده است یا آهو، کدام مغالطه روی داده است؟

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۱۳۶. زیر الفاظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آن‌ها را بیان کنید:
- الف) «امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد»
- ب) «علی کاری است. کاری غذا را خوشمزه می‌کند؛ پس علی غذا را خوشمزه می‌کند.»
۱۳۷. زیر الفاظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آن‌ها را بیان کنید:
- الف) «سعادت غایت زندگی انسان است. غایت زندگی انسان مرگ است؛ پس: سعادت، مرگ است.»
- ب) «انگور شیرین است. شیرین معشوق فرهاد است؛ پس انگور معشوق فرهاد است.»
- پ) «او سیر است. سیر بو می‌دهد؛ پس: او بو می‌دهد.»
۱۳۸. با تحلیل بگویید که در عبارت «در فارسی کتاب‌های امثال قرآن زیاد نیست.» می‌تواند چه مغالطه‌ای را در پی داشته باشد؟
۱۳۹. معنای واژه‌های مشخص شده را بنویسید:
- الف) شما نمی‌توانید وارد بخش مراقبت‌های ویژه بشوید.
- ب) چون رانندگی بلد نیستی، نمی‌توانی ماشین را داخل پارکینگ بیاوری.
- پ) پیر شده‌ای و دیگر نمی‌توانی این سنگ را بلند کنی.
۱۴۰. با توجه به تمرین قبل بگویید که تفاوت‌های عبارات الف تا پ امکان روی دادن کدام مغالطه را ممکن می‌سازد؟ چرا؟
۱۴۱. عبارت روبه‌رو اشاره به کدام نوع از مغالطه دارد و علت آن را بیان کنید: «اگر به متن خبری که به روزنامه داده‌ایم و چاپ شد مراجعه کنید می‌بینید که ما گفته بودیم با حضور رئیس‌جمهور این کارخانه افتتاح شد، ما نگفتیم که کارخانه راه‌اندازی و بهره‌برداری شد.»

(پرسش کتاب درسی)

(پرسش کتاب درسی)

۱۴۲. در تاریخ آمده است که محمدشاه قاجار در حرم امام رضا (ع) قسم یاد کرده بود که هرگز خون وزیر خود را نریزد. لذا به هنگامی که تصمیم به کشتنش گرفت، دستور داد او را خفه کنند. محمدشاه از کدام مغالطه استفاده کرده است؟
۱۴۳. با تغییر علائم سجاوندی، معانی مختلف جملات زیر را مشخص کنید:
الف) به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است.
ب) یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود.
۱۴۴. عبارت «میل دارید با ما غذا بخورید؟ نه میل ندارم.» امکان وقوع کدام مغالطه را فراهم می‌کند و به چه دلیل؟
۱۴۵. در عبارات زیر امکان پدید آمدن چه برداشت‌های متفاوتی وجود دارد؟ مغالطه مربوط را بنویسید.
الف) خانم پزشکی دیروز به عیادت بیماران آمد.
ب) او گفت که این کتاب من است.
پ) مردم در پاسخ سخنرانی که می‌گفت: «افزایش بودجه عمرانی دولت صحیح نیست»، گفتند: «صحیح است، صحیح است».
ت) چون ازو گشتی همه چیز از تو گشت.
ث) سعید همسایه‌اش را تکریم می‌کند. او فرد متدینی است.
ج) عفو لازم نیست اعدامش کنید.
۱۴۶. نوع دلالت الفاظ زیر را از میان مطابقه، تضمّن و التزام، مشخص کنید:
الف) او حاتم بخشی می‌کند.
ب) دزد ماشینم را برد.
پ) کفشم را واگس زدم.
ت) خانه خرابم کردی.
۱۴۷. نوع مغالطات زیر را تعیین کنید:
الف) چرا تمرین‌ها را حل نمی‌کنی و نشسته‌ای کتاب داستان می‌خوانی؟ چون دبیرمان گفت بروید مطالعه کنید؛ نگفت بروید تمرین حل کنید.
ب) سلمانی با تیغ، دور سر فردی را اصلاح می‌کرد که ناگهان تیغ پوست وی را برید. فرد اعتراض کرد که سرم را بریدی. سلمانی گفت: سر بریده که حرف نمی‌زند!
۱۴۸. با تغییر حرکات کلمات زیر، معنای آن‌ها تغییر می‌کنند؛ هم شکل کلمات را بنویسید و هم معانی آن را.
کشت
شکر
سم
سحر
نشسته
۱۴۹. کارخانه‌ای روغن سرخ‌کردنی شفاف تولید می‌کند و در تبلیغاتش می‌گوید: «ما با شما شفاف هستیم.» تحلیل کنید.
۱۵۰. عبارت «با ماست» در تبلیغات یک کارخانه تولیدات لبنی، چه چیزی روی داده است؟
۱۵۱. در عبارات و استدلال‌های زیر، اشتراک لفظ را مشخص کنید.
الف) در باز است؛ باز پرنده است؛ پس در پرنده است.
ب) بیژن شیر است؛ شیر یال دارد؛ پس بیژن یال دارد.
پ امروز آسمان تار است؛ تار یکی از آلات موسیقی است؛ پس آسمان یکی از آلات موسیقی است.
۱۵۲. عبارات زیر ممکن است باعث ایجاد کدام مغالطه شوند؟
الف) قوم گفتندش که ای خر گوش‌دار / خویش را اندازه خر گوش دار
ب) هر کس حسن را ببیند، اگر غمگین باشد شادمان می‌شود.
پ) او و همسرش سه سال اختلاف داشتند.
ت) یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر شیراز برگزار می‌شود.
ث) او چند غزل این شاعر جوان را خوب و بی‌اشکال خواند.
ج) گفتمش باید بری نامم ز یاد / گفت آری می‌برم نامت زیاد
چ) شما قول داده بودید که خط تلفن ما تا امروز وصل می‌شود، پس چرا تلفن ما هنوز کار نمی‌کند؟ مسئول اداره مخابرات: خیر، ما گفتیم که تا امروز خط تلفن شما را می‌کشیم که کشیدیم، اما قولی درباره کار افتادن تلفن ندادیم!
ح) مکن تا توانی دل خلق ریش / و گر می‌کنی، می‌کنی بیخ خویش
خ) حاکم بغداد حکمی کرد و می‌باید شنید / تا که او باشد نباید کرد لعنت بر یزید
د) خواجه در ابریشم و ما در گلیم / عاقبت ای دل همه یکسر گلیم
۱۵۳. مشخص کنید که کدام یک از وجود ذهنی، لفظی یا خارجی کلمات مشخص شده مورد نظر هستند؟
تبریز در آذربایجان است؛ انسان زیبایی را دوست دارد؛ آذر در آذر به دنیا آمد؛ «تبریز» اسم است؛ الفبای فارسی یازده حرف دارد؛ اسم امام سوم نقطه ندارد؛ این سه نقطه دارد؛ تبریز مفهومی جزئی است؛ سیمرخ تصویری خیالی است؛ کوه طلا زرد است.

(کتاب معلم منطق)
(کتاب معلم منطق)

۱۵۴. سه مثال ذکر کنید که واژه «تلویزیون» به سه نوع دلالت مطابقی، تضمینی و التزامی به کار رفته باشد.
۱۵۵. نوع دلالت الفاظ زیر را از میان مطابقه، تضمن و التزام، مشخص کنید.
الف) و اسئل القریه التي کتا فیها (از شهری که در آن بودیم بپرس)
ب) با ندادن این نامه، خانه خرابیم کردی.
پ) خانه‌ام نیاز به تعمیرات دارد.
ت) بادآورده را باد می‌برد.
ث) گاوم زایید!
ج) دلالت لفظ درخت بر میوه آن
چ) دلالت لفظ خودرو بر راننده آن

پرسش‌های کنکوری و تکمیلی

درس
۲

سه حیطة

۱۵۶. به ترتیب بگویید: در عبارت‌های «انسان پنج حرف دارد»، «انسان برای زنده ماندن به غذا نیاز دارد»، «داشتم به انسان فکر می‌کردم»، «انسان»، ناظر به کدام مورد است؟
۱) زبان - خارج - ذهن   ۲) لفظ - واقع - مصداق   ۳) لفظ - واقع - زبان   ۴) زبان - خارج - مصداق
(مفهومی)
۱۵۷. در عبارت «نرگس چشم تو آواره‌ام کرد»، «نرگس» اشاره به کدام حیطة دارد؟
۱) خارج از ذهن   ۲) لفظ   ۳) ذهن   ۴) زبان
(مفهومی)
۱۵۸. نسبت‌های «کتاب به معنای آن» و «کتاب به مصداق آن» به ترتیب در کدام گزینه به‌درستی آمده است؟
۱) حیطة زبان به حیطة ذهن - حیطة واقع به حیطة ذهن   ۲) حیطة زبان به حیطة واقع - حیطة زبان به حیطة واقع
۳) حیطة زبان به حیطة ذهن - حیطة زبان به حیطة واقع   ۴) حیطة ذهن به حیطة زبان - حیطة واقع به حیطة زبان
(مفهومی)
۱۵۹. فردی در گوشه همراهش، اسم دوستش «علی» را با عنوان علی ثبت کرده است. بعد از مدتی می‌خواهد به علی زنگ بزند اما بعد از تماس متوجه می‌شود می‌خواسته به دوست دیگرش که او هم اسمش علی است، تماس بگیرد، بگوید علت این خطا در کدام گزینه به‌درستی تبیین شده است؟
۱) خطای ذهنی باعث ایجاد خطای خارجی شده است.   ۲) خطای لفظی باعث ایجاد خطای ذهنی شده است.
۳) خطای لفظی باعث ایجاد خطای خارجی شده است.   ۴) خطای واقعی باعث ایجاد خطای واقعی شده است.
(مفهومی)
۱۶۰. در تست بالا اگر همان فرد بعد از مدتی دوباره به لیست تلفن خود نگاه می‌کرد و به یاد نمی‌آورد که علی ثبت‌شده در گوشه همراهش کدام یک از دوستان اوست، چه خطایی شکل گرفته است؟
۱) خطای ذهنی   ۲) خطای لفظی   ۳) خطای خارجی   ۴) خطای واقعی
(مفهومی)

مطالب ترکیبی

۱۶۱. کدام یک از موارد زیر در ارتباط با «مبحث الفاظ در منطق» درست نیست؟
۱) علم منطق، وابسته به زبانی خاص نیست.
۲) در علم منطق، وارد قواعد صرف و نحوی نمی‌شویم.
۳) اصول کلی که در زبان فارسی مطرح است.
۴) خطا در الفاظ موجب خطا در اندیشیدن می‌شود.
(کنگاشی)
۱۶۲. در این استدلال چه مغالطه‌ای وجود دارد؟ «خانه ارزان، کمیاب است، هر چیز کمیاب گران است؛ پس: خانه ارزان گران است.»
۱) مغالطه توسل به معنای ظاهری   ۲) مغالطه بار ارزشی کلمات
۳) مغالطه شیوه نگارش کلمات   ۴) مغالطه اشتراک لفظ
(مفهومی)
۱۶۳. وقتی می‌گوییم «رضا دوست چهل‌ساله من است» به کدام دلیل امکان وجود مغالطه در این عبارت وجود دارد؟
۱) بار ارزشی کلمات   ۲) اشتراک در لفظ   ۳) شیوه نگارش کلمات   ۴) ابهام در عبارات
(مفهومی)
۱۶۴. در عبارات «این خانه قیمت ندارد» و «آن‌ها از ما چند عکس گرفتند.» به ترتیب کدام نوع از مغالطه‌ها می‌تواند وجود داشته باشد؟
۱) بار ارزشی کلمات - اشتراک در لفظ   ۲) اشتراک در لفظ - اشتراک در لفظ
۳) شیوه نگارش کلمات - ابهام در عبارات   ۴) ابهام در عبارات - ابهام در عبارات
(مفهومی)
۱۶۵. اگر فردی در یک عبارت بگوید: «درخت‌هایم را به غارت بردند» ولی درختانش در سر جای خود باقی مانده باشند، امکان وقوع کدام نوع مغالطه وجود دارد؟
۱) توسل به معنای ظاهری   ۲) اشتراک در لفظ   ۳) بار ارزشی کلمات   ۴) ابهام در عبارات
(مفهومی)
۱۶۶. به ترتیب بگویید دلالت «سقف بر دیوار»، «ماشین بر راننده»، «خانه بر اتاق» چه نوع دلالت‌هایی هستند؟
۱) التزام - التزام - تضمن   ۲) تضمن - التزام - تضمن   ۳) مطابقه - تضمن - التزام   ۴) مطابقه - التزام - التزام
(مفهومی)

۱۶۷. فرض کنید که در شهر تهران مسابقه‌ای برگزار می‌شود و جایزه آن بلیط رفت و برگشت به یکی از شهرها تعیین می‌شود. در نهایت به برنده مسابقه، بلیط شرکت واحد اتوبوس‌رانی به شهر ری داده می‌شود. برگزارکنندگان مسابقه دست به چه مغالطه‌ای زده‌اند؟
(مفهومی)
- ۱ اشتراک لفظ ۲ بار ارزشی کلمات ۳ ابهام در عبارات ۴ توسل به معنای ظاهری
۱۶۸. در مورد این عبارت بگویید که چه نوع مغالطه‌ای در آن به کار رفته است؟ «بنده در سخنرانی‌ام گفتم که حزب ما از دو سال پیش فعالیت‌های خود را آغاز کرده، ولی این بدین معنی نیست که رسماً و علناً وارد فعالیت‌های سیاسی شده باشد بلکه ما شروع به فعالیت‌های تحقیقی و جلب نیرو کرده‌ایم.» (مفهومی)
- ۱ اشتراک لفظ ۲ بار ارزشی کلمات ۳ ابهام در عبارات ۴ توسل به معنای ظاهری
۱۶۹. «من از راهنمایی شما پشیمانم.» و «اجناس دزدیده‌شده توسط مأمورین کشف شد.» به ترتیب می‌تواند چه نوع مغالطه‌ای را ایجاد کند؟
(مفهومی)
- ۱ ابهام در عبارات - نگارشی کلمات ۲ بار ارزشی کلمات - نگارشی کلمات
۳ ابهام در عبارات - توسل به معنای ظاهری کلمات ۴ بار ارزشی کلمات - توسل به معنای ظاهری کلمات
۱۷۰. به ترتیب بگویید که «غلط‌های املائی» و «علائم سجاوندی» در صورتی که نادرست باشند، چه مغالطه‌ای ایجاد می‌کنند؟
(نگاشتی)
- ۱ ابهام در عبارات - نگارشی کلمات ۲ نگارشی کلمات - نگارشی کلمات
۳ ابهام در عبارات - ابهام در عبارات ۴ بار ارزشی کلمات - نگارشی کلمات
۱۷۱. کدام مورد، قابلیت مغالطه توسل به معنای ظاهری را دارد یا براساس این مغالطه بیان شده است؟
(سراسری - ۹۹)
- ۱ دانایان معتقدند که شیر، در رویاهای صادقانه، از علم حکایت دارد.
۲ میان ماه من تا ماه گردون / تفاوت از زمین تا آسمان است
۳ گفتم: فعلاً کمی دست به عصا باش. گفت: آخر عصا ندارم.
۴ مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو / یادم از کشته خویشت آمد و هنگام درو
۱۷۲. کدام عبارت می‌تواند منجر به مغالطه ابهام در عبارات شود؟
(فارغ از کشور - ۹۹)
- ۱ این تابلو هیچ قیمتی ندارد.
۲ من از راهنمایی شما پشیمانم.
۳ خانه ارزان، کمیاب است و هر کمیابی گران است.
۴ فارغ‌التحصیلان رشته روان‌شناسی از روان آدم‌ها باخبرند.
۱۷۳. در کدام مورد، نوع دلالت همه الفاظ مشخص شده بر معنای آن‌ها یکسان است؟
(فارغ از کشور - ۱۴۰۰)
- ۱ دوستش او را به خانه خود برد. - دست‌های او را تا جایی که می‌توانی بالا ببر - خدا در قرآن به قلم سوگند خورده است.
۲ پاک کنی که خریده‌ام، خوب پاک نمی‌کند. - دستم روی کاغذ می‌دوید و داستان را پیش می‌برد. - در قوری گم شده است.
۳ تو ماه منی، مرا با ماه گردون کاری نیست. - چون کوه استوار باش و دلت را به خدای بسپار. - ماشین پت پتی کرد و از کار افتاد.
۴ دست خدا بالای دست‌های آنان است. - سرو از میان درختان، مظهر خوش‌قدوبالایی است. - پس از رسیدن به خانه، دست و صورت را بشویید.
۱۷۴. در کدام عبارت، احتمال وقوع مغالطه اشتراک لفظ وجود دارد؟
(فارغ از کشور - ۱۴۰۰)
- ۱ قضایا مانند مفاهیم، به جزئی و کلی تقسیم می‌شوند.
۲ تصدیق می‌کنم که به‌درستی، متوجه منظور شما نشدم.
۳ او خدو انداخت بر رویی که ماه / سجده آرد پیش او در سجده‌گاه
۴ کار پاکان را قیاس از خود مگیر / گر چه باشد در نیشن شیر شیر
۱۷۵. اگر کسی استدلال کند که قضیه «مریم دختر متواضعی است»، یک قضیهٔ موجه جزئی است زیرا «مریم» مفهومی جزئی است؛ دچار چه مغالطه‌ای شده است؟
(سراسری - ۱۴۰۰)
- ۱ تمثیل ناروا ۲ اشتراک لفظ ۳ تعمیم شتاب‌زده ۴ توسل به معنای ظاهری
۱۷۶. در کدام یک، هر سه نوع دلالت برای «مدرسه» به کار رفته است؟
(سراسری - ۱۴۰۰)
- ۱ نقاش بعد از نقاشی مدرسه، به مدیر مدرسه گفت که از دانش‌آموزان بخواهد که در حفظ نظافت مدرسه همکاری کنند.
۲ علی هنگام ورود به مدرسه، متوجه شد مدرسه را دزد برده و دانش‌آموزان با ناراحتی در حال مرتب کردن مدرسه‌اند.
۳ دانش‌آموزان از مدرسه اجازه گرفتند تا مدرسه را برای جشن تزئین کنند و پس از اتمام کار از مدرسه خارج شوند.
۴ مدرسهٔ ما نزدیک یک کارخانه است. تمام مدرسه از صدای کارخانه ناراضی‌اند و قرار است مدرسه را به جای دیگر ببرند.

۹۳. **گزینه ۳** هر دو سؤالی که در صورت سؤال وجود دارد، اشاره به چستی دارند و «چستی» از طریق تعریف به دست می‌آید؛ یعنی از تصورات معلوم به تصور مجهول رسیدن. (صفحه ۹ کتاب درسی)
۹۴. **گزینه ۴** وقتی «ارتباط» گفته می‌شود به این معنا است که آیا الف با ب رابطه دارد؟ پس به معنای «تصدیقی» است نه تصویری که باید با استدلال به آن پاسخ دهیم. پس «چرایی» مدنظر است نه «چستی». (صفحه ۹ کتاب درسی)
۹۵. **گزینه ۱** به دست آوردن دانش جدید در صورتی که در حوزه تصورات باشد، نیازمند تعریف کردن است و اگر در حوزه تصدیقات باشد، نیازمند استدلال کردن است که هر دو مورد تعریف و استدلال مربوط به تفکر و اندیشه است. (صفحه ۹ کتاب درسی)
۹۶. **گزینه ۱** گزینه ۲ نادرست است، چراکه آموزش و ممارست در فن منطق باعث تسلط بر منطق می‌شود نه توسعه دانش. رعایت قواعد تفکر است که منجر به توسعه دانش می‌شود. گزینه ۳ نادرست است، چراکه سیستم کنترلی باعث حرکت نمی‌شود. گزینه ۴ نادرست است، چون این عبارت در مورد تصدیق صدق می‌کند نه در مورد تصور. هر گاه در مورد واقعیت داشتن یا نداشتن یک امر سخن می‌گوییم، با تصدیق مواجه هستیم نه تصور. (صفحات ۷ تا ۹ کتاب درسی)
۹۷. **گزینه ۲** گزینه ۱ نادرست است، چراکه از تصورات معلوم به تصور مجهول می‌رسیم نه بالعکس. گزینه ۳ نادرست است، چراکه ریاضیات ابزار منطق نیست. گزینه ۴ نادرست است، چون این عبارت در مورد تصدیق صدق می‌کند نه در مورد تصور. هر گاه در مورد واقعیت داشتن یا نداشتن یک امر سخن می‌گوییم، با تصدیق مواجه هستیم نه تصور. (صفحات ۷ تا ۹ کتاب درسی)
۹۸. **گزینه ۲** دقت کنید: اگر سؤال این بود که علم به کدام دو دسته تقسیم می‌شد، پاسخ را «تصور و تصدیق» می‌دانستیم؛ ولی اگر سؤال این باشد که مباحث منطق کدام‌اند، باید پاسخ را این موارد بدانیم: «تعریف و استدلال». هدف منطق نیز به نوعی اشاره به مباحث منطق دارد: درست اندیشیدن = درست تعریف کردن + درست استدلال کردن. (صفحات ۸ و ۹ کتاب درسی)
۹۹. **گزینه ۳** خطا در دو مورد زیر روی می‌دهد:
۱. تعریف کردن ۲. استدلال کردن
- در گزینه ۱ واژه «حکم» را داریم که اشاره به استدلال دارد، پس گزینه کاملی نیست. در گزینه ۲ چون خطاها را امری اجتناب‌ناپذیر می‌داند، غلط است. در گزینه ۴ آنچه گفته است درست است، اما ربطی به صورت سؤال ندارد. (صفحه ۹ کتاب درسی)
۱۰۰. نادرست (خواب، در این عبارت اشاره به حوزه ذهنی دارد).
۱۰۱. درست
۱۰۲. نادرست (اشتباه در نام‌های مشترک موجب می‌شود که شما وقتی به یک شماره زنگ می‌زنید و انتظار دارید تلفن فرد معینی را گرفته باشید، متوجه می‌شوید که تلفن آن یکی فامیل را گرفته‌اید. پس منجر به خطای خارجی شده است).
۱۰۳. درست
۱۰۴. درست
۱۰۵. نادرست (اشتراک لفظ وجود دارد چون یک لفظ مشترک «سیر» داریم که دارای دو معنای متفاوت است).
۱۰۶. درست
۱۰۷. درست
۱۰۸. نادرست (دلالت التزامی است چون در این عبارت شیر به معنای شجاع آمده است).
۱۰۹. نادرست (منجر به مغالطه توسل به معنای ظاهری می‌شود).
۱۱۰. درست
۱۱۱. نادرست (مغالطه هر گاه در عبارت یا ترکیب یک جمله شکل بگیرد، مغالطه ابهام در مرجع ضمیر است).
۱۱۲. درست
۱۱۳. خطای در لفظ (زبان) - خطای در خارج (واقعیت)
۱۱۴. خطای در ذهن - خطای در خارج (واقعیت)
۱۱۵. اشتراک لفظ

۷۵. **گزینه ۴** تأکید منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن است تا از آن طریق بتوانیم قادر به تشخیص خطاهای ذهنی مان باشیم. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۷۶. **گزینه ۱** اساس اندیشیدن بر اساس نظر نویسنده کتاب درسی «غیرارادی» است، چراکه آن را پدیده طبیعی معرفی می‌کند و کار منطق بهره‌برداري بهتر از فرایند طبیعی اندیشیدن است. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۷۷. **گزینه ۱** منطق برنامه ساخته دانشمند نیست و از ذات انسان سرچشمه می‌گیرد. (مفهوم طبیعی بودن) (صفحه ۴ کتاب درسی)
۷۸. **گزینه ۴** (صفحه ۴ کتاب درسی)
۷۹. **گزینه ۱** منطق وظیفه‌اش کشف ضوابط ذهن نیست، بلکه منطق وظیفه‌اش کشف ضوابط تفکری است که در ذهن می‌گذرد. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۰. **گزینه ۲** منطق نه آماده‌کننده محتوا در خودش هست و نه برای دانش‌های دیگر محتوا می‌سازد، بلکه محتوای ساخته‌شده در دانش‌های دیگر را به کار می‌گیرد. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۱. **گزینه ۳** وقتی ما به واقعیت داشتن مفهومی مثلاً عشق کار داشته باشیم، چه می‌گوییم؟ می‌گوییم «عشق وجود دارد.» و این تصدیق است نه تصور. پس اگر به واقعیت داشتن و نداشتن، کاری نداشته باشیم با «تصور» کار داریم. (همین‌طور در مورد جمله دوم) (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۲. **گزینه ۱** وقتی ما به واقعیت داشتن مفهومی کار داریم این عبارت ساخته می‌شود: «X وجود دارد» یا «X وجود ندارد.» پس با «تصدیق» سروکار داریم و هر تصدیقی در خود قضاوتی به همراه دارد. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۳. **گزینه ۴** گفتیم که واقعیت داشتن یا نداشتن چیزی اشاره به تصدیق دارد، چراکه می‌گوییم: «الف وجود دارد.» و یا «الف وجود ندارد.» (گزینه‌های ۱ و ۲ غلط هستند)، اما یادتان باشد که تصدیق همواره وجود یک موضوع را تصدیق نمی‌کند، بلکه می‌تواند حالت این چنینی داشته باشد: «انسان ناطق است.» (گزینه ۱ غلط است). از طرف دیگر می‌دانیم که تعریف، چستی یک مفهوم را روشن می‌کند. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۴. **گزینه ۲** تعریف: از تصورات معلوم به تصورات مجهول / استدلال: از تصدیقات معلوم به تصدیقات مجهول. (صفحات ۸ و ۹ کتاب درسی)
۸۵. **گزینه ۴** مفهوم نسبت، فقط در تصدیق است. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۸۶. **گزینه ۲** چستی را با تعریف به دست می‌آوریم که از انواع تفکر است. (صفحه ۹ کتاب درسی)
۸۷. **گزینه ۱** از قضایای معلوم به قضیه مجهول رسیدن، حجت یا استدلال نامیده می‌شود (پس گزینه ۳ غلط است). در گزینه ۴ واژه «تصورات» اشاره به تعریف دارد نه استدلال (پس گزینه ۴ هم غلط است). از تصورات معلوم به تصور مجهول رسیدن اشاره به تعریف دارد (گزینه ۲ قسمت دومش غلط است). (صفحه ۹ کتاب درسی)
۸۸. **گزینه ۴** تصور جدید از تصورات معلوم و تصدیق جدید از تصدیقاتی‌های معلوم به دست می‌آید. (صفحه ۹ کتاب درسی)
۸۹. **گزینه ۱** بخش اول گزینه‌های ۲ و ۴ تصدیق هستند، چراکه می‌توانید به حالت کلی «الف ب است (نیست)» تبدیل کنید و بخش اول گزینه‌های ۱ و ۳ تصور هستند. بخش دوم گزینه‌ها به‌جز گزینه ۳ و ۴ تصدیق هستند (باد می‌وزد: باد در حال وزیدن است، تصدیق است). (صفحه ۹ کتاب درسی)
۹۰. **گزینه ۳** همه موارد گزینه ۳ را می‌توانید تبدیل کنید به حالت کلی: «الف ب است.» (صفحه ۹ کتاب درسی)
۹۱. **گزینه ۱** «عدد سه یک عدد فرد و متعلق به مجموعه اعداد طبیعی است.» این عبارت را آنالیز کنیم خواهیم داشت:
۱. عدد سه یک عدد فرد است.
  ۲. عدد سه متعلق به مجموعه اعداد طبیعی است.
- «عدد سه»، «عدد فرد» و «مجموعه اعداد طبیعی» هر سه مفهوم کلی هستند. (صفحه ۴ کتاب درسی)
۹۲. **گزینه ۱** عبارت را که می‌خوانید متوجه می‌شوید که ناقص است، به این دلیل که حکمی بیان نشده است. زمانی که عبارتی حکمی را بیان نکند، تصدیق نیست. (صفحه ۴ کتاب درسی)

۱۱۶. ظاهری مشترک

۱۱۷. مطابقی / تضمینی

۱۱۸. کتبی / شفاهی

۱۱۹. نگارشی کلمات

۱۲۰. ابهام در مرجع ضمیر

۱۲۱. ابهام در مرجع ضمیر

۱۲۲. ذهن - خارج (مفهوم، اشاره به حیطة ذهن دارد و مصداق، اشاره به حیطة خارج یعنی واقعیت دارد).

۱۲۳. الفاظ

۱۲۴. آگاهی و دانش خود

۱۲۵. دلالت مطابقی ← کتابم را گم کردم. خانه‌ای خریدم / دلالت تضمینی ← دربردارنده بخشی از معنای اصلی لفظ. ماشینم خراب شد. / دلالت التزامی ← هیچ بخشی از معنای اصلی لفظ

۱۲۶. اشتراک در لفظ ← امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد.

بار ارزشی کلمات ← در عبارات سمت چپ موردی برای آن نداشتیم.

نحوه دلالت لفظ ← وقتی می‌شنویم فلانی شیر است و فکر می‌کنیم منظورش واقعاً شیر است.

شیوه نگارش کلمات ← «او برای بازدید پنج روزه از اصفهان به شهر ما آمد» + «فردا صفر تمام می‌شود».

ابهام در مرجع ضمیر ← رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد.

۱۲۷. «آرزو» اشاره دارد به: فردی در عالم خارج از ذهن (عالم واقع)

۱۲۸. الفاظ

۱۲۹. میحث الفاظ

۱۳۰. اشتراک در لفظ (اختلاف به معنی اختلاف سنی، اختلاف به معنی اختلاف در زندگی)

۱۳۱. دلالت التزام

۱۳۲. مغالطه توسل به معنای ظاهری

۱۳۳. مغالطه شیوه نگارش کلمات

۱۳۴. مغالطه شیوه نگارش کلمات

۱۳۵. مغالطه ابهام در مرجع ضمیر

۱۳۶. الف) لفظ مشترک: «شیرین» است که هم به معنای اسم فرد و معشوق فرهاد است و هم به معنای خوش است.

ب) لفظ مشترک: «کاری» است که هم به معنای «فعال» است (در مقدمه اول) و هم به معنای «نوعی چاشنی» است (در مقدمه دوم).

۱۳۷. الف) لفظ مشترک: «غایت» است که در مقدمه اول به معنای «هدف» است و در مقدمه دوم به معنای «آخرین رویداد» است.

ب) لفظ مشترک: «شیرین» است که در مقدمه دوم به معنای اسم فرد و معشوق فرهاد است و در مقدمه اول به معنای مزه شیرین است.

ب) لفظ مشترک: «سیر» است که در مقدمه اول به معنای گرسنه نبودن است و در مقدمه دوم به معنای سیر خوردنی است.

۱۳۸. باید ابتدا لفظ مشترک را بیابید. لفظ مشترک که دارای معانی مختلف باشد. اینجا لفظ مشترک «امثال» است که هم به معنای «نظیر و مانند» است و هم به معنای «ضرب‌المثل‌ها»؛ پس نتیجه می‌گیریم که اشتراک در لفظ دارد.

۱۳۹. الف) اجازه ندارید. ب) بلد نیستی (توانایی نداری) ب) قدرتت را نداری.

۱۴۰. می‌بینید که یک لفظ داشتیم با معانی متعدد، پس مغالطه اشتراک لفظی می‌تواند باشد.

۱۴۱. به این دلیل که این فرد معنای افتتاح را در معنای غیر از آن معنای عمومی که می‌توان تصور کرد، لحاظ کرده است، می‌گوییم مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات می‌کند.

۱۴۲. در واقع همانند پرسش قبل، معنای کشتن را در معنای غیر از معنای عمومی آن در نظر گرفته است و مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات است.

۱۴۳. الف) حالت اول: «به نظر، علی احمدی دانشجوی خوبی است.» به این معنی می‌شود که به نظر می‌آید علی احمدی دانشجوی خوبی است. حالت دوم: «به نظر علی، احمدی دانشجوی خوبی است.» به این معنی می‌شود که از نظر علی، احمدی دانشجوی خوبی است.

ب) حالت اول: «یک کنفرانس علمی، در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود.» به این معنی می‌شود که این کنفرانس در مورد حفاری چاه‌های نفت بوشهر باشد. حالت دوم: «یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت، در شهر بوشهر برگزار می‌شود.» در اینجا به این معنی می‌شود که موضوع این کنفرانس «حفاری چاه‌های نفت» است که با این موضوع در شهر بوشهر برگزار می‌شود.

۱۴۴. «ابهام در مرجع ضمیر» است، چراکه هم به این معنی است که میل به غذا خوردن ندارد و هم به این معنی است که میل به غذا خوردن با گوینده را ندارد.

۱۴۵. الف) ۱. «خانم پزشک» به معنای «پزشک خانم» است ۲. به معنای «همسر پزشک» در این صورت «اشتراک در لفظ» است. چرا نمی‌گوییم ابهام در مرجع ضمیر؟ به این دلیل که «خانم پزشک» به تنهایی خودش دو معنا دارد. زمانی که لفظی به تنهایی دارای دو معنی باشد، اشتراک در لفظ است، ولی اگر درون یک عبارت مفاهیم متعدد داشته باشد، «ابهام در مرجع ضمیر» می‌گوییم.

ب) این عبارت را به دو شکل می‌توان خواند:

۱. او گفت این کتاب مال خودش است.

۲. او گفت این کتاب مال من گوینده است.

پس ابهام در مرجع ضمیر دارد.

پ) «صحیح است» می‌تواند به این معنی باشد:

۱. آنچه سخنران گفته صحیح است؛ یعنی: «صحیح نبودن افزایش بودجه عمرانی دولت.»

۲. آنچه سخنران گفته غلط است؛ یعنی: «افزایش بودجه عمرانی دولت صحیح است.» به دلیل اینکه در عبارت، مفاهیم متعدد می‌توان ادراک کرد، پس، «ابهام در مرجع ضمیر» است.

ت) عبارت دو معنی دارد: ۱. چون از او شدی (جزء او شدی، فرمانبردار او شدی) آنگاه همه چیز از تو می‌شود. ۲. چون از او دور شدی، همه چیز از تو دور می‌شود.

شاید به اشتباه فکر کنید که «مغالطه اشتراک لفظی» می‌تواند روی دهد. دقت کنید که درست است که در این مغالطه و «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر»، معانی گوناگونی وجود دارد ولی در مغالطه ابهام در مرجع ضمیر، معانی گوناگون در جمله وجود دارد نه در یک لفظ.

نتیجه: مغالطه ابهام در مرجع ضمیر

ث) دو معنی دارد:

۱. سعید آدم متدینی است.

۲. همسایه سعید آدم متدینی است.

مغالطه «ابهام در مرجع ضمیر» می‌تواند روی دهد. چراکه مشخص نیست «او» به چه کسی برمی‌گردد؟ به «سعید» یا به «همسایه»؟

ج) اگر ویرگول را در جاهای مختلف بگذارید، دو معنی متفاوت دارد: پس می‌تواند «مغالطه شیوه نگارش کلمات» روی دهد. به این صورت: ۱. عفو، لازم نیست اعدامش کنید (عفو بکنید، لازم نیست او را اعدام کنید). ۲. عفو لازم نیست، اعدامش کنید. (لازم نیست او را عفو کنید، اعدامش کنید).

۱۴۶. الف) «حاتم» اسم فرد است، «حاتم‌بخشی» به معنای این است که شبیه حاتم، عمل بخشیدن انجام می‌شود، پس دلالت التزام است، چراکه به خود حاتم کار ندارد، بلکه به بخشش حاتم کار دارد.

ب) دزد کل ماشین را برده است. پس دلالت مطابقه است.

پ) ما کف کفش را واکس نمی‌زنیم، پس بخشی از آن را واکس می‌زنیم، می‌شود دلالت تضمین.

ت) خانه‌خراب شدن، به معنای این نیست که واقعاً خانه‌خراب شده است بلکه کنایه از چیز دیگری است (بیچاره شدن، از دست دادن همه چیز) به همین دلیل دلالت التزام است.

۱۴۷. الف) مغالطه «توسل به معنای ظاهری» است. دانش آموز «مطالعه» را در معنای هر نوع مطالعه‌ای می‌بینید تا از حل تمرین فرار کند.

تضمنی است؛ اگر: میوه را جزء درخت بگیریم. دلالت التزامی است؛ اگر میوه را جزء درخت نگیریم. (ج) دلالت لفظ خودرو بر راننده آن: دلالت التزامی.

۱۵۶. گزینه ۱ «انسان» در عبارت اول، اشاره به حوزه زبان یا حوزه لفظ دارد. در عبارت دوم «انسان»، انسان واقعی و خارج از ذهن مدنظر است که نیاز به غذا دارد؛ پس به حوزه عالم خارج از ذهن یا عالم واقع متعلق است. در عبارت سوم، اشاره به حوزه ذهن دارد، چراکه این انسان در اندیشه گوینده آن جمله است.

(صفحه ۱۲ کتاب درسی)

۱۵۷. گزینه ۳ نرگس، اسم فرد معینی خارج از ذهن در این عبارت نیست، پس نمی‌تواند متعلق به عالم واقع و خارج ذهن باشد. نرگس در اینجا به لحاظ زبانی تحلیل نشده است؛ پس، مربوط به حیطة زبان یا لفظ نیست. پاسخ، حیطة ذهن است.

(صفحه ۱۲ کتاب درسی)

۱۵۸. گزینه ۳ «کتاب» به خودی خود لفظ است و لفظ به حیطة زبان تعلق دارد. «معنا» به حیطة ذهن تعلق دارد. پس عبارت اول می‌شود: حیطة زبان به حیطة ذهن. در عبارت دوم، «کتاب» باز به حیطة زبان تعلق دارد و «مصادیق» به حیطة خارج از ذهن یا حیطة واقع. پس می‌شود: حیطة زبان به حیطة واقع.

(صفحه ۱۲ کتاب درسی)

۱۵۹. گزینه ۳ در گویی اسم «علی» را می‌بینیم که «لفظ» مشترک بین دو دوست هم‌نام است؛ پس خطای لفظی باعث ایجاد خطا شده است. اما این خطای لفظی باعث ایجاد چه نوع خطایی شده است؟ خطا در واقعیت (خارجی) ما تماس گرفتیم و در واقعیت دیدیم که همان علی که ما فکر می‌کردیم نیست.

(صفحه ۱۲ کتاب درسی)

۱۶۰. گزینه ۱ خطای لفظی موجب خطای ذهنی شده است.

(صفحه ۱۲ کتاب درسی)

۱۶۱. گزینه ۴ گزینه ۴ در واقع مفهوم گزینه ۱ را نقض می‌کند؛ پس یکی از این دو نادرست است. گزینه ۴ نادرست است.

(صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۱۶۲. گزینه ۴ ابتدا مطمئن باشید که نتیجه‌گیری نادرستی وجود دارد و بعد به دنبال مغالطه بگردید. نتیجه که «خانه ارزان، گران است.» مفهوم درستی نیست، پس: مغالطه وجود دارد. اما این مغالطه، مغالطه اشتراک لفظ است. چراکه «کمیاب» در مقدمه اول به معنای این است که: خانه ارزان قیمت، سخت پیدا می‌شود، اما در مقدمه دوم به این معنی است که: کمیاب به معنای نادر و ارزشمند است.

(صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۱۶۳. گزینه ۲ «دوست چهل‌ساله» هم به معنای دوستی است که چهل سال دارد و هم به معنای این است که دوستی است که چهل سال با او دوست است. پس اشتراک لفظ است. به چه دلیلی «ابهام در عبارات» نیست؟ به این دلیل که «دوست چهل ساله» به خودی خود دو معنا دارد نه اینکه در یک عبارت دو معنا یافته است. به چه دلیل «شیوه نگارش کلمات» نیست؟ به این دلیل که با گذاشتن علامات سجاوندی تغییر ایجاد نشده است.

(صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۱۶۴. گزینه ۲ در عبارت اول، «قیمت نداشتن» دو معنا دارد: ۱. بی‌ارزش بودن ۲. بالارزش بودن. پس اشتراک در لفظ است. در عبارت دوم، «عکس گرفتن» دو معنا دارد: ۱. دریافت کردن عکس ۲. عکس انداختن

(صفحه ۱۳ کتاب درسی)

۱۶۵. گزینه ۱ منظور آن فرد از درختان، میوه درختان بوده است. یعنی دلالت التزام. هرگاه مغالطه به وسیله درک نادرست از دلالت باشد، یعنی دلالت مطابقه را به جای دلالت التزام در نظر گرفته باشد، مغالطه توسل به معنای ظاهری روی می‌دهد.

(صفحه ۱۴ کتاب درسی)

۱۶۶. گزینه ۱ اگر بگوییم سقف ولی منظورمان دیوار باشد، یعنی دلالت التزام است. اگر بگوییم ماشین ولی منظورمان راننده باشد، باز به چیز دیگر چون اشاره می‌کند، دلالت التزام است. اگر بگوییم خانه ولی منظورمان اتاق باشد، به بخشی از خانه اشاره شده است، پس دلالت تضمن است.

(صفحه ۱۴ کتاب درسی)

۱۶۷. گزینه ۴ مسابقه‌دهندگان، از شهرهای زیارتی، تداعی‌هایی همچون مشهد داشتند. اما برگزارکنندگان، شهرهای زیارتی را «شهر ری» بیان کرده‌اند. در واقع توسل به معنای ظاهری کرده‌اند.

(صفحه ۱۴ کتاب درسی)

(ب) «سرم را بریده‌ای» اشاره به معنایی غیر از معنای خودش دارد. پس دلالت التزامی است و مغالطه‌اش می‌شود، مغالطه «توسل به معنای ظاهری» که سلمانی مرتکب می‌شود و «سر بریدن» را به معنای ظاهری آن می‌گیرد.

۱۴۸. کشت: کشت (کاشتن)، گشت (او را کشتند) / شکر: شکر (سپاس)، یشکر (نوعی خوردنی) / سم: سم (ماده‌ای که مسموم می‌کند) / سم: سم (سبب اسباب) / سحر: سحر (صبح) / سحر (جادو) / نشسته: نشسته (مخالف ایستادن) / نشسته (مخالف شسته شده) / این کارخانه از اشتراک لفظ در تبلیغات تجاری استفاده کرده است.

۱۵۰. اشتراک لفظ. «با ماست» سه معنی دارد: ۱. بر عهده ماست. ۲. به همراه ماست (خوردنی). ۳. به همراه ماست (او همراه ماست).

۱۵۱. الف) معانی باز: ۱. «نوعی پرندۀ شکاری» ۲. «مقابل بسته» (ب) معانی شیر: ۱. «شجاع» ۲. «حیوان جنگلی»

(پ) معانی تار: ۱. «غیرواضح» ۲. «یکی از آلات موسیقی»

۱۵۲. الف) مغالطه نگارشی کلمات درباره خرگوش

(ب) مغالطه ابهام در مرجع ضمیر: معلوم نیست «حسن» خوشحال می‌شود یا کسی که «حسن» را می‌بیند.

(پ) مغالطه اشتراک لفظ: ۱. او و همسرش سه سال اختلاف سنی داشتند. ۲. او و همسرش سه سال اختلاف خانوادگی داشتند.

(ت) مغالطه نگارشی کلمات:

۱. یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت، در شهر شیراز برگزار می‌شود. ۲. یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر شیراز، برگزار می‌شود. (ث) مغالطه اشتراک لفظ:

۱. او چند غزل از این شاعر جوان را به زیبایی قرائت کرد.

۲. او چند غزل از این شاعر جوان را غزل‌هایی خوب و بدون اشکال ادبی دانست.

(ج) مغالطه نگارشی کلمات:

۱. «ز یاد» (از یاد بردن) ۲. «زیاد» (بسیار)

(ج) مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات:

اعتراض‌کننده کشیدن خط تلفن را به معنای وصل شدن و کار کردن آن می‌داند (دلالت التزام) و طرف مقابل «کشیدن خط تلفن» را در دلالت مطابقه آن در نظر داشته است؛ یعنی: «به معنای کشیدن کابل».

(ح) مغالطه نگارشی کلمات در کلمات «می‌گنی» و «می‌گنی»

(خ) مغالطه ابهام در مرجع ضمیر:

۱. حاکم بغداد دستور داده است که دیگر نباید بر یزید لعن فرستاد!

۲. حاکم بغداد چنان حکم بدی کرده است که با وجود او، دیگر نوبت به لعنت کردن به یزید نمی‌رسد!

(د) مغالطه نگارشی کلمات:

۱. گلیم در مصرع اول: نوعی فرش

۲. گلیم در مصرع دوم: در گل بودن

۱۵۳. تیریز در آذربایجان است (وجود خارجی)؛ انسان زیبایی را دوست دارد (وجود خارجی)؛ آذر در آذر به دنیا آمد (هر دو وجود خارجی)؛ «تیریز» اسم است (وجود لفظی)؛ الفبای فارسی یازده حرف دارد (وجود لفظی)؛ اسم امام سوم نقطه ندارد (وجود لفظی)؛ این سه نقطه دارد (وجود لفظی)؛ تیریز مفهومی جزئی است (وجود ذهنی)؛ سیمرغ تصویری خیالی است (وجود ذهنی)؛ کوه طلا زرد است (وجود ذهنی)؛ اگر در عالم خارج کوهی به این نام باشد، وجود خارجی است.

۱۵۴. دلالت مطابقی: «تلویزیون خریدم» دلالت تضمنی: «تلویزیون خراب شد.» دلالت التزامی: «تلویزیون گفت: فردا تعطیل است.»

۱۵۵. الف) و اسئل القریه التی کثا فیها (از شهری که در آن بودیم بپرس): دلالت التزامی، چون منظور مردم آن شهر است نه خود شهر. (ب) یا ندادن این نامه، خانه خرابم کردی: دلالت التزامی، خارج از معنای خانه است و به معنای بدبخت شدن است. (پ) خانه‌ام نیاز به تعمیرات دارد: دلالت تضمنی، چون بخشی از خانه نیاز دارد نه همه آن. (ت) بادآورده را باد می‌برد: دلالت التزامی، خارج از معنای واقعی بادآورده است به معنای اتفاقی به دست آمده. (ث) گاوم زایید: دلالت التزامی، به معنای بدبخت شدن است. (ج) دلالت لفظ درخت بر میوه آن: دلالت

۱۶۸. **گزینه ۴** — سعی می‌کنم این متن را دقیق‌تر از بقیه متن‌ها توضیح دهم. ببینید «آغاز فعالیت» از نظر سخنران این است که بخشی از فعالیت‌ها آغاز شده است. یعنی دلالت تضمن، اما شنوندگان آغاز فعالیت را همه فعالیت‌ها می‌فهمند. پس مغالطه در دلالت‌ها صورت می‌گیرد که در این صورت مغالطه توسل به معنای ظاهری می‌شود.

۱۶۹. **گزینه ۱** — در عبارت اول، «شما» در عبارت می‌تواند هم به نقش مفعولی باشد، به این معنی که: من از اینکه شما را راهنمایی کردم، پشیمانم و می‌تواند نقش فاعلی داشته باشد، به این معنی که: من از راهنمایی که شما به من کردید، پشیمان هستم. در این صورت دقت کنید که نگویید اشتراک لفظی است؛ چون اشتراک لفظی یک لفظ به دو معنی است. اینجا «شما» یک لفظ است با یک معنی، اما نقش «شما» در عبارت متفاوت است؛ پس می‌شود: «ابهام در عبارات».

در عبارت دوم بستگی به جایی که کمی وقفه در خواندن می‌کنیم یعنی علامت سجاوندی ویرگول، معنای جمله متفاوت می‌شود:

۱. اجناس دزدیده‌شده، توسط مأمورین کشف شد.

۲. اجناس دزدیده‌شده توسط مأمورین، کشف شد.

(صفحات ۱۸ و ۱۹ کتاب درسی)

۱۷۰. **گزینه ۲** — هر دو می‌توانند مغالطه نگارشی کلمات را ایجاد کنند.

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۱. **گزینه ۳** — عصا در عبارت «فعلاً کمی دست به عصا باش» به معنای آرام‌تر حرکت کن و محتاط باش هست، اما از این عبارت وقتی عصا به معنای واقعی آن درک شود، به این معناست که شنونده مغالطه توسل به معنای ظاهری می‌کند.

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۲. **گزینه ۲** — بررسی گزینه‌ها: گزینه «۱»: اشتراک در لفظ است؛ چراکه لفظ قیمت در اینجا به سه معنی می‌تواند منجر شود: «این تابلو بی‌ارزش است.» (قیمت در اینجا به معنای ارزش است)، «این تابلو قیمتش مشخص نیست.» (قیمت در اینجا به معنای مبلغ است)، «این تابلو بسیار ارزشمند است.» (آن قدر ارزشمند است که نمی‌توان روی آن قیمتی گذاشت). پس گزینه ۱ پاسخ درست نیست.

گزینه «۲»: این عبارت دو مفهوم دارد: ۱. من از اینکه شما مرا راهنمایی کردید، پشیمان هستم. ۲. من از اینکه شمار را راهنمایی کردم، پشیمان هستم. وقتی یک عبارت به دلیل ضمیر معانی متفاوت دارد، در این صورت مغالطه ابهام در عبارت است.

گزینه «۳»: در اینجا یک امر جزئی به امر کلی تعمیم داده شده است. / گزینه «۴»: توسل به معنای ظاهری است. روان‌شناسی را برابر آگاهی از روان آدم‌ها دانستن.

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۳. **گزینه ۱** — همه الفاظ مشخص شده در گزینه ۱ دلالت مطابقی دارند.

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۴. **گزینه ۱** — «جزئی و کلی» در تصورات (مفاهیم) همان معنا را در قضایا ندارند. در نتیجه اشتراک لفظ در عبارت گزینه ۱ وجود دارد. (صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۵. **گزینه ۲** — لفظ «جزئی» را در «موجبه جزئی» با لفظ جزئی در مفاهیم یکی دانستن یعنی یک لفظ که دارای دو معنی است همانند فرض کنیم که در این صورت دچار مغالطه اشتراک لفظ شده‌ایم.

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۶. **گزینه ۳** — در گزینه ۳ لفظ مدرسه به این صورت تمام انواع دلالت را دارد: «دانش‌آموزان از مدرسه اجازه گرفتند» یعنی از مدیر یا معاون مدرسه اجازه گرفتند که دلالت التزام است. «تا مدرسه را برای جشن تزئین کنند» دلالت تضمن است چون به هر حال بخشی از مدرسه تزئین می‌شود. «پس از اتمام کار از مدرسه خارج شدند» دلالت مطابقه است.

۱۷۷. درست (تقابل، شامل تضاد، تناقض، تداخل و تداخل تحت تضاد می‌شود و شامل عکس نمی‌شود، پس رابطه‌شان تباین است. در درس‌های بعدی موارد مربوط به تقابل را خواهید خواند.)

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۷۸. درست

۱۷۹. درست

۱۸۰. درست (اگر منظور از مشهد، شهر مشهد باشد، جزئی است. اگر منظور معنای مشهد، محل شهادت باشد، کلی است.)

(صفحه ۱۸ کتاب درسی)

۱۸۱. درست

۱۸۲. نادرست (در تعریف، فقط از مفاهیم کلی استفاده می‌شود.)

۱۸۳. درست

۱۸۴. نادرست (در ارتباط با عموم و خصوص من وجه صدق می‌کند.)

۱۸۵. نادرست (رابطه میوه و سیب، عموم و خصوص مطلق است و سه قضیه دارد.)

۱۸۶. نادرست (عموم و خصوص مطلق درست است.)

۱۸۷. نادرست (این و آن با هر چیزی بیاید، مفهوم جزئی را می‌سازد و خودش به‌تنهایی کلی است.)

۱۸۸. نادرست (از مصادیق دو مفهوم سخن می‌گوییم.)

۱۸۹. تباین (هیچ کلاسی مدرسه نیست و هیچ مدرسه‌ای کلاس نیست.)

۱۹۰. ابودر (و سلمان): جزئی / مسلمانان (و اولین): کلی

۱۹۱. الف) کلی (مصدق ندارد.) / ب) کلی (مصدق ندارد.) / پ) کلی (وهمی و خیالی است.) / ت) کلی (هرچند در خارج از ذهن یکی است، ولی ذهن می‌تواند مصادیقی را بر آن فرض کند.) / ث) کلی (دارای افراد نامتناهی است.)

۱۹۲. مصادیق

۱۹۳. کتاب (یا کتاب داستان، هر دو کلی هستند.)

۱۹۴. رخس: مفهوم جزئی / رود ارس: مفهوم جزئی / این: مفهوم کلی (این و آن به‌تنهایی مفهوم کلی هستند.)

۱۹۵. جزئی

۱۹۶. کلی

۱۹۷. کلی - جزئی

۱۹۸. خاص - اشاره - کلی

۱۹۹. کلی - جزئی

۲۰۰. تساوی - مصادیق

۲۰۱. عموم و خصوص مطلق

۲۰۲. عموم و خصوص من وجه

۲۰۳. رابطه عام و خاص ← عموم و خصوص مطلق / ایرانی ← کلی / خیابان یک‌طرفه ← کلی / از جهتی اعم از جهتی اخص ← عموم و خصوص من وجه / آلمان ← جزئی

۲۰۴. عموم و خصوص من وجه

۲۰۵. عموم و خصوص من وجه (بعضی میوه‌ها، ترش هستند / بعضی ترش‌ها، میوه هستند.)

۲۰۶. در این عبارت جزئی نداریم. همه کلمات «کلی» هستند.

۲۰۷. عموم و خصوص مطلق

۲۰۸. ارسطو: جزئی / فیلسوف: کلی / یونانی: کلی (اگر یونان می‌گفت: جزئی می‌شد.)

۲۰۹. دو دایره متقاطع چون عموم و خصوص من وجه است. (بعضی میوه‌ها، نارنجی هستند / بعضی نارنجی‌ها، میوه هستند.)

۲۱۰. الف) من وجه / ب) تساوی

۲۱۱. الف) مطلق / ب) تباین

۲۱۲. الف) من وجه (بعضی کاغذها سفید هستند / برخی سفیدها کاغذ هستند.)

ب) تباین (هیچ کیفی، کفش نیست / هیچ کفشی، کیف نیست.)

۲۱۳. الف) تباین / ب) مطلق (همه مادرها، زن هستند / برخی زن‌ها، مادر هستند.)

۲۱۴. جزئی: مانند کشور ایران، که اشاره به مفهوم متعدد ندارد و یک چیز است. کلی: مانند ایرانی، که اشاره به همه ایرانی‌ها دارد و کلی است.

۲۱۵. تساوی: ۲ قضیه / مطلق: ۳ قضیه / من وجه: ۴ قضیه / تباین: ۲ قضیه

۲۱۶. تباین. هیچ قضیه مثبتی ندارد؛ چراکه هر دو قضیه با «نیست» تمام می‌شود.

۲۱۷. دو مفهوم کلی که در برخی از مصادیق با هم مشترک هستند.

۲۱۸. عدد: کلی / میدان آزادی: کلی (در صورتی که میدان آزادی شهر تهران بود، جزئی می‌شد.) / جبرئیل: جزئی / خیابان: کلی / خوشه پروین: جزئی / خلیج فارس: جزئی / ابن سینا: جزئی / این کلاس: جزئی / نرگس به معنای گل: کلی / نرگس به معنای اسم خاص: جزئی

۲۱۹. الف) حافظ ابتدای جمله، اسم خاص است؛ پس جزئی است و حافظ دوم، به معنای کسی است که حفظ‌کننده است و کلی است.

ب) هر دو بهمن کلی هستند.

پ) نجف اشرف: جزئی است. مرقد امام‌زادگان: کلی است.